

Z A D R U G A R

GLASILO NAB. ZADRUGE ŽELEZNIČARJEV LJUBLJ. POKRAJINE

Št. 4

Ljubljana, 20. aprila 1942 — XX.

Leto XVIII

VaDa:

Predhodnice današnjih zadrug

(Nadaljevanje.)

Županske „pravde“ in županska oblast so se najdalje ohranile pri beneških Slovencih (Morelli, Istoria della contea di Gorizia, I., str. IX). Naselbine, ki so se razvile iz zadrug, so ohranile svoj prvotni značaj in vsi prebivalci so imeli isti priimek ter je Podreka še leta 1880. našel po več hiš združenih, v katerih so živeli člani iste rodbine (Podrecca, Slavia italiana, str. 73). Iz zadrug so se razvile „sosednje“, katerim so načelovali „dekanii“, ki so sklicevali „srenjske shode“, imenovane tudi „sosednje“. Več sosedenj je tvorilo „veliko županijo“ z „velikim županom“ na čelu, ki je skliceval „velike sosednje“ ali „banke“, ki so imele pravico, soditi v vseh civilnih in kriminalnih zadevah.

Ko pa so Slovenci izgubili pod Franki svobodo, je postajalo ljudstvo vedno bolj odvisno od tujih oblastnikov in zemljiških gospodov, le svobodni ljudje so imeli še nekaj pravic; tako so smeli nositi orožje in nastopati pred sodišči kot tožitelji ali pa kot priče, sodna oblast pa je prešla na zemljiške gospode, ki pa jim je bila odvzeta pravica „krvnega sodstva“, to je kaznovanje za zločine, ki so se kaznovali s smrtjo. Na ozemlju brikenskih škofov so se svobodni starešine od nekdanjih svobodnih ljudi in zadrugarjev imenovali „plemičarji“; na Kranjskem so bili plemičarji naseljeni okoli Zagorja ob Savi, pri Trziču in Radovljici, na Dolgi njeni pri Višnji gori in v Žiganji vasi. Plemičarske občine so imele svojo upravo, kateri je bil na čelu sodnik ali župan, ki so ga v Blatogradu nazivali „mojster“, v Teharjih pa „žep“. Ta je imel vso pravico sodstva razen „krvnega sodstva“; pri upravi so mu pomagali štirje svetovalci, imenovani „starešine“. Sodnik ali župan je imel pravico, v imenu vse občine sklepati pogodbe, ki jih je pečatil s posebnim plemičarskim pečatnikom (Orožen, Das Bisthum und die Diöcese Lavant, II., str. 528). V škofjeloškem gospodstvu pa zasledimo dve vrsti županov; prvi so bili predstojniki manjših naselbin ali vasi, ki so imele 3 do 7 zemljišč (župan v vasi Ravni, ki ga škofjeloški urbarij iz leta 1291. označuje „aput Luntzarium in dem Ravnich“ s 4 kmetijami); drugi pa so bili predstojniki večjih naselbin s 70 do 90 zemljišči (okraj Stirpnik „Officium Stirpniach“ s 15 naselbinami po 3 do 7 zemljišč). Ti župani so sklicevali zbere kmetov, ki so jih nazvali „pojezdi“, na katerih so razpravljali o gospodarskih zadevah ter urejevali razmerje med gosposko in podložniki (Zahn, Codex diplom., III., str. 219).

Omeniti moram pa še „gorske pravde“, ki niso bile samo sodni zbori, temveč tudi posvetovanja gospodarjev vinskih gor. Gorske pravde

so se razvile iz sosesk, ki nas spominjajo staroslovenskih zadrugarjev, ki so se shajali pod lipo in se posvetovali o združenem gospodarstvu. Pri gorskih pravicah so se sprva upoštevale stare navade in običaji, ki so si jih pozneje zapisali in jih dali potrditi deželnemu knezu; tako so nastale „gorske bukve“, ki so določale o gospodarskem redu v vinskih gorica, o razmerju med viničarji in gorskim gospodom ter določale „gorsčino“, to je davek, ki so ga viničarji plačevali gorskemu gospodu. Na čelu gorske pravde je bil „gorski sodnik“, kateremu je stal ob strani „gornik“, ki je skrbel za red v gorica in pazil, da so viničarji popravljali pota, plotove, žive meje, da ni živina delala škode, itd.

Fevdalna gosposka je proti koncu srednjega veka župansko oblast precej omejila, ter so župani postali samo nekakšni gospodarski uradniki v službi tujih zemljiških gospodov; z odpravo podložništva leta 1848. pa je prenehala povsem, ter je ime „župan“ samo prešlo na sedanje občinske predstojnike.

Kakor grajska gospoda po deželi, tako so imela tudi mesta in trgi svojo upravo in svoja sodišča, ki so si jih sami volili. Mestna uprava je obstajala iz mestnih svetovalcev, katerim je sprva načeloval mestni sodnik, pozneje pa župan.

Nastanek in razvoj srednjeveških mest je bil odvisen predvsem od trgovine in obrti, kajti razvila so se iz sejmišč in tržišč na prometnih krajih, kjer so že v zgodnjem srednjem veku nastale cerkve, h katerim so ljudje od blizu in daleč prihajali k službi božji; prihajali pa so tudi obrtniki in trgovci, ki so tu sprva samo prodajali svoje blago, kasneje pa so se tod naselili in si zgradili svoje domove. Sejmišča so nastajala tudi pod okriljem mogočnih gradov ter je grajski gospod jamčil za življenje in blago obrtnikov in trgovcev, skrbel za red in mir ter kaznoval zločince, ki so sleparili pri blagu, meri in uteži; sejmarji pa so morali zato gospodu plačevati posebno sejmarino, kajti lastnik sejmišča je postavil posebne mitnice za izvoz in uvoz blaga. Okoli takih sejmišč so zgradili ograjo iz lesa in prsti, pozneje pa so jih obzidali, zgradili obrambne stolpe in trdna vrata. Tako so nastali srednjeveški trgi, ki so se pozneje razvili v mesta.

Vir blagostanja in bogastva za prebivalce utrjenih mest je bila pravica trgovanja in kupčevanja ter pravica do letnih in tedenskih sejmov. Meščani so bili podrejeni oblasti mestnega sodnika ter so bili prosti tlake in desetine, prav tako pa so bili tudi osebno svobodni; plačevali so le kontribucije ali davek gospodu zemljišča, na katerem je mesto stalo.

Mestni sodnik je bil na čelu vse mestne uprave, ob strani mu je stalo 12 zapriseženih mož („motranji svet“), katerim se je pozneje pridružilo 24 svetovalcev („zunanji svet“), še pozneje pa „občina“, ki je štel 64 mož. Šele proti koncu XV. stoletja je namesto sodnika postal predstojnik mestne uprave župan (v Ljubljani leta 1504.).

Najštevilnejši izmed meščanov pa so bili rokodelci, obrtniki in trgovci, kajti obrtniki in trgovci so se radi naseljevali v mestih, ki so jim nudila več zaslužka, pa tudi zato, ker so mestni trgovci in obrtniki smeli svoje izdelke povsod prosto prodajati. Srednji vek je bil splošno doba živahnega verskega življenja, ki je vzbudilo v življenje mnogo pobožnih ustanov, tako cerkvenih bratovščin, božjih potov ter raznih socialnih ustanov v pomoč revežem, bolnikom in popotnikom. Te ustanove so v prvi

vrsti podpirali plemiči ter meščani. Bratovščine se niso ustanovljale samo pri župnih cerkvah, temveč tudi pri podružnicah ter je večji del na njih slonelo izvrševanje službe božje, olepšanje oltarjev in cerkva. Vsaka bratovščina je imela svoj oltar ali svojo kapelo, imovitejše celo svojega duhovnika; dolžnost članov bratovščine pa je bila skrbeti za opravo in razsvetljavo kapele ali oltarja, za mašno obleko in cerkvene posode ter za prirejanje slovesnih maš in drugih pobožnosti. Bratovske praznike so praznovali s slovesnimi shodi in slovesnimi procesijami, katerim je sledil skupen obed. Za umrle člane pa so imeli slovesne zadušnice.

V ljubljanski stolnici se že leta 1399. omenja krojaška bratovščina sv. Rešnjega telesa, kar nam priča, da so bili z verskimi smotri združeni tudi socialni. Poleg ljubljanske se omenjajo tudi bratovščine sv. R. telesa v Kranju, Novem mestu, Metliki, Ribnici in drugod. Take bratovščine so imeli po majhnih mestih in trgih vsi obrtniki skupaj, ko pa so se rokodelci vedno bolj množili, so se tudi bratovščine pričele ločiti po posameznih rokodelstvih. Iz teh cerkvenih bratovščin so nastajale strokovne organizacije z raznimi obrtnimi, trgovskimi in političnimi pravicami, ki so povsem obvladale vse panoge rokodelstva, tako da nihče ni smel izvrševati obrti, če ni bil član kake rokodelske organizacije, ki so jih nazivali „cehi“, pa tudi „zadruga“.

Tak prehod iz bratovščine v ceh zasledimo pri krojaški bratovščini sv. Rešnjega telesa pri cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani, kateri je vojvoda Viljem 16. novembra 1399. podelil pravico, da smejo v Ljubljani izvrševati krojaško obrt izključno samo člani bratovščine. V začetku XV. stoletja pa sta vojvoda Albreht III. in Leopold III. podelila bratovščini krznarjev v Ljubljani, ki se je v tistem času ustanovila, rokodelske pravice, po katerih je bilo tujim krznarjem v Ljubljani prepovedano nakupovanje kožuhovine in izdelovanje krznarskih izdelkov ter je ostala le prodaja polhovine prosta, če se je kupilo najmanj sto kož skupaj.

(Konec prih.)

Zadružna zveza v Ljubljani

Ker je naša zadruga postala njena članica in je Zadružna zveza v Ljubljani naša nova revizijska zveza, bomo gotovo našim članom in čitateljem ustregli, če jim podamo pregled dosedanjega poslovanja Zveze, kar povzemamo po poročilu za upravno leto 1940.

Zveza kot zadruga je zaključila poslovno leto 1940. z viškom včlanjenih zadrug, kakor ga še ni imela od svoje ustanovitve. Pristopilo je 65 novih zadrug in je Zveza napredovala v številu članic za 54 zadrug (od 739 na 793) in to kljub temu, da je prenehalo v letu 1940. članstvo 11 zadrugam, med katerimi 9 ni moglo prilagoditi pravil novemu zadružnemu zakonu. Potrdila se je zopet stara resnica, da čim težje postajajo razmere in časi, tem bolj iščejo ljudje zaščite in pomoči v zadružnih organizacijah.

Od 793 zadrug je bilo: 348 kreditnih zadrug, 115 nabavnih in prodajnih, 43 mlekarskih, 63 živinorejskih, 47 kmetijsko-strojnih, 29 zadružnih elektrarn, 11 vinarskih, 26 vodovodnih, 55 stavbinskih, 21 obrtnih in 29 raznih drugih zadrug ter 6 osrednjih zadrug.

Bilanca z dne 31. decembra 1940. izkazuje:

Aktiva:		Pasiva:	
	Din p		Din p
1. Gotovina	629.727'75	1. Deleži	1,745.600'—
2. Blagajn. zapisi	4,488.428'27	2. Rezerve	2,826.114'70
3. Pošt. hranil.	525.108'27	3. Vloge v tek. rač.	
4. Terj. tek. rač.	54,658'559'25	a) stare	64,909'945'01
5. Naložbe	69,119.293'57	b) nove	76,974.856'—
6. Efekti	28,087.556'—	4. Lombardno 3% poso-	
7. Tuji deleži	67.501'—	jilo pri pošt. hran. . .	58,281.744'—
8. Menice	1,511.510'—	5. Čisti dobiček	25.148'15
9. Lomb. 3% kredit	58,281'744'—		
10. Nepremičn.	7,392.400'—		
Skupno	204,761.407'84	Skupno	204,761.407'84

Dolžniki za prevzete
garancije 8,053.000'—

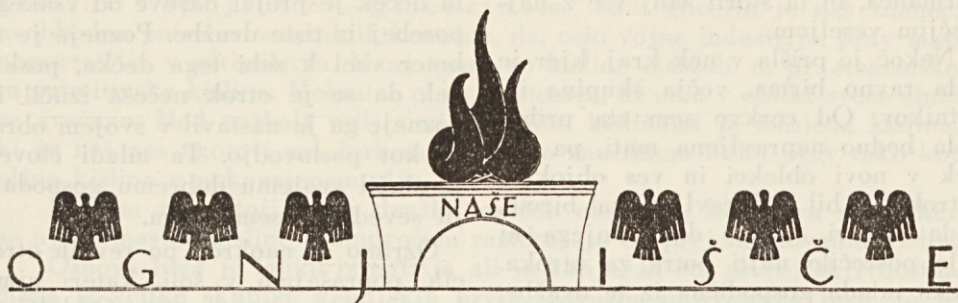
Upniki za dane
garancije 8,053.000'—

Izvršujoč svojo najvažnejšo nalogo je Zadružna zveza v letu 1940. po svojih 6 stalnih revizorjih opravila 371 revizij, honorarni revizor je izvršil 4 revizije. Poleg revizij so imeli revizorji mnogo posla še z vodstvom knjigovodskih in poslovnih tečajev, s sestavljanjem in pregledovanjem letnih sklepnih računov in z izpopolnjevanjem knjigovodstva.

Za širjenje zadružne misli in utrjevanje zadružne zavednosti, je Zveza v letu 1940-1941. prirejala skupno s kmetijskim oddelkom bivše banske uprave dvodnevne tečaje, na katerih so se predvsem obravnavali predpisi novega zakona o gospodarskih zadrugah in glede blagovnih zadrug zlasti njihovo poslovanje pri oskrbi ljudstva s hrano in s kmetijsko-gospodarskimi potrebščinami z ozirom na vedno večji obseg dirigiranega gospodarstva. Poleg tega se je vršila še vrsta tridnevni knjigovodstvenih tečajev, na katerih so knjigovodski strokovnjaki in revizorji uvažali zadruga v dvostavno knjigovodstvo na način, da je dana vsa možnost kontrole celega poslovanja.

Službeni organ Zveze in njenih članic „Narodni gospodar“, ki služi tiskani zadružni propagandi in izobrazbi ter za službene objave, je zaključil v letu 1940. že svoj 41. letnik in je izhajal v 1550 izvodih. Vsaka zadruga dobiva en izvod brezplačno.

Zadružna šola z dvema letnikoma, ki ima namen izobraziti zadružne delavce, zlasti člane upravnih in nadzornih odborov, je zaključila v zimi leta 1940-41. svoj 27. tečaj. V prvi letnik je bilo vpisanih 40 učencev, 27 na predlog članic zadružne zveze, v drugi letnik pa 20 absolventov prvega letnika, med temi 14 po predlogu članic Zadružne zveze. Učni uspehi so bili zelo zadovoljivi. Materialne izdatke in honorarje za šolo v znesku 82.898—dinarjev je krila Zadružna zveza v razmerju dveh, Zveza slovenskih zadrug v razmerju ene tretjine. Svojim 41. podpirancem je Zadružna zveza dajala brezplačno stanovanje z razsvetljavo, kurjavo in perilom v Zadružnem konviktu in je plačevala zanje vse šolske potrebščine.

Kdo ti bo vezal birmo?

Ko se približa pomlad in z njo čas birme, so taka vprašanja med otroki kaj pogosta. Otroci premožnejših staršev vedo že dolgo prej, kdo jim bo vezal birmo, ne vedo pa tega vedno otroci revnih rodbin. Niso redki primeri, ko je otrok versko že pripravljen za birmo, pa še ne ve, kdo mu bo boter. Birma je v otroškem življenju tako velik dogodek, da ga ne pozabi do smrti. Otroci, ki prej vedo za svoje botre, uživajo že pred birmo veliko veselje v samem pričakovanju tega velikega dogodka, ki se v življenju ne bo nikoli več povrnili.

Malo je ljudi, ki bi bodisi iz verskih razlogov ali pa zaradi svojega dobrega srca res radi vezali birmo. Sleherni smatra to kot nekakšno svojo dolžnost do staršev, s katerimi ga vežejo sorodniški ali prijateljski stiki. Na dolžnost, ki jo imamo do otroka, nihče ne misli, pa ne na njegove pravice, ki jih ima do nas, ki smo bili v življenju te dobrote deležni. Tudi nam je nekdo zavezal birmo, tudi mi smo bili obdarovani. Zato je dolžnost vsakega človeka, da zaveže birmo vsaj enemu otroku, da se tako oddolži za tisto, kar je bil sam prejel. Mnogo je v našem življenju takih osnovnih dolžnosti, ki jih imamo drug do drugega, pa gremo tako radi mimo njih, kakor da so drugi nekoč imeli do nas drugačne dolžnosti kakor jih

imamo mi danes. Nekoč mi je neka mlada gospodična rekla: „Ko se bom poročila in bom bogata, pojdem v moj rojstni kraj in v šoli mi bodo dali imena dvajsetih najrevnejših otrok, deset dečkov in deset deklic, in jaz in moj mož jim bova zavezala birmo. Vse bova enako nagradila, tisti dan bodo ti otroci zelo srečni“. Če se ji je spolnila ta velika želja, bogve! Čudno pa je res, da se premožni ljudje ne spomnijo, da bi storili kaj takega in osrečili revne otroke. V vseh smereh življenja iščejo užitek, a tak velik užitek, ki bi ga grel vse do smrti, pa izpregledajo.

Iti za botra res ni lahka stvar. Vsak otrok pričakuje, da bo bogato obdarovan, dečki si žele ure in tudi punčke že hrepene po zapestni uri. Ne enemu ne drugemu ni ura potrebna. Dokler otrok ne odraste in ne zna z njo ravnati, mu ure ni treba, posebno še, ker je ne potrebuje. Taki darovi bodo zdaj sami od sebe odpadli in boter naj obdaruje otroke samo z res praktičnimi in potrebnimi stvarmi, ki jih bo vsak otrok kaj kmalu potreben.

Nekateri botri kmalu po birmi pozabijo na svoje birmance, a otrok ne pozabi nikoli na svojega botra, še vedno pričakuje, da se ga bo spomnil vsaj enkrat v letu z malim darilom. Otroci, na katerega boter ne pozabi, ohrani nanj poseben hvaležen spomin in če bi boter kdaj pozneje potreboval usluge tega svojega nekdanjega

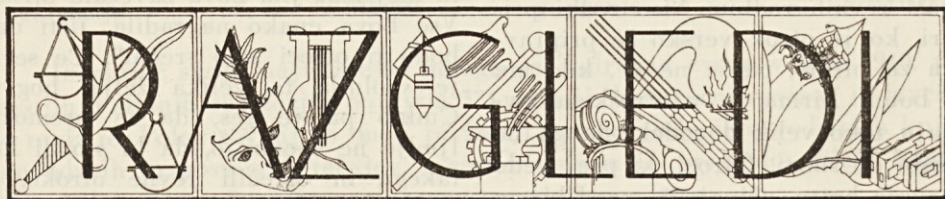
birmanca, bi ta storil zanj vse z naj-
večjim veseljem.

Nekoč je prišla v nek kraj, kjer je
bila ravno birma, večja skupina iz-
letnikov. Od cerkve sem sta prihajala
bedno napravljena mati, pa de-
ček v novi obleki in ves objokan. Otrok
je bil pripravljen za birmo, toda materi
se vse do zadnjega ni bilo posrečilo
najti botra za otroka. Neka mlada
gospodična iz te družbe, je vzkliknila:
„Vsi pojdimo za botra temu dečku,
ti Mirko boš pa vezal.“ Mirko je bil
soglasen s predlogom svoje prijateljice
in mali deček se je vrnil v župnišče z
Mirkom. Birmo so potem proslavili v
neki gostilni

in deček je prejel darove od vsakega
posebej iz tiste družbe. Pozneje je ta
boter vzel k sebi tega dečka, poskrbel,
da se je otrok nečesa izučil in pozneje
ga je nastavil v svojem obratu kot
poslovodjo. Ta mladi človek je služil
svojemu dobremu gospodarju seveda z
vsem srcem.

Ozrmo se naokrog po revnih otrocih,
poprašajmo v šoli, kateri nima botra
in ponudimo se mu. Oddolžimo se s tem
dejanjem našim botrom, ki so nas bili
nekoč osrečili. Ali je naše življenje kaj
vredno, če ne moremo beležiti v njem
takih plemenitih doživljajev?

Dočka Marija.

Ing. H. Repič:

Maskirani znanci - prijatelji gospodinje*

Vsak dan uporabljamo mnogo stvari, na katere smo tesno navezani, pa jim kljub temu niti ne poznamo pravega lica in bistva. Gospodarska stiska nas danes sili, da skušamo prodreti tudi v pravo bistvo mila in drugih pralnih pripomočkov ter tako ugotoviti najboljše pogoje za njih temeljito izrabo.

Predstavljamo vam nekaj znancev brez mask: loj, olje, svinjska mast — vsi izvirajo iz rodovine maščob — ter še enega, ki samostojen, izločeno hodi svojska pota kot prijatelj gospodinje; toda kadar se znajde v tesni družbi s prej imenovanimi, povzroča nenadejane izpremembe, to je lug iz rodu tvarin, ki jih kemija imenuje baze. Če ga z eno izmed imenovanih maščob kuhamo, tedaj na kraju tega postopka ne najdemo ne tega ne onega, ker sta se oba povsem izpremenila, maskirala, izpremenila v novo snov — v milo. Bistvo mila je torej kemijski spoj maščobe in luga, baze.

Živalski svet nam daje veliko izbiro maščob: loj, svinjsko mast, ribjo in kostno mast itd., a tudi rastlinski svet nas zaklada z njimi, z olji oliv, repice, sončnice, soje lanu itd. Vse te tvarine vsebujejo masne

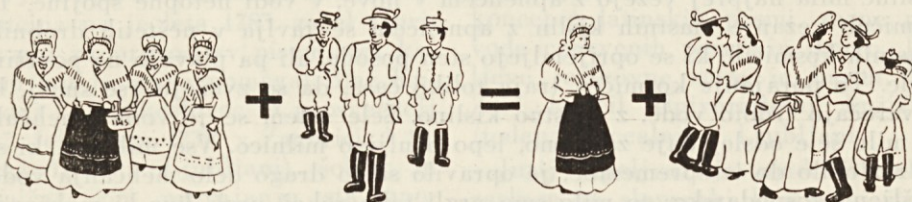
Z ozirom na veliko zanimanje, ki ga je vzbudil moj članek o kuhanju mila v zadnji številki „Zadrugarja“ podajam zaradi boljšega razumevanja še nekaj misli k temu predmetu.

kislina v spojini z — glicerinom. Tudi glicerin je naš znanec, neobhodno potreben sotrudnik kemične, da, celo vojne industrije, prav tako nepogrešljiv v zdravilstvu. Manj znane so kisline maščob, n. pr. stearinska in palmitinska kislina. Mešanica obeh je stearin, ki nam v obliki sveče služi za svečavo. Med najbolj vsiljivimi mastnimi kislina mi je maslena kislina, ki jo naš nos ugotovi pri žarkem maslu po značilnem duhu prav tako kot oljno kislino v pokvarjenem olju.

Povsem zase stoji v tej družbi maščob eksotična kokosova mast, ker se njene mastne kisline v mnogočem razlikujejo od prej imenovanih kislin.

Osnova luga je lahko iz natrija ali iz kalija, ki sta precej skrivnostna člana iz velike skupine kemijskih prvin. Združba natrijevega luga, to je lužnega kamena z maščobami je skupina trdnih, tako zvanih natrijevi mil. To so splošno uporabljena toaletna in pralna mila. Kalijevo mila so pa mehkejša, mazave narave, ki jih bolj poznajo razni obrtniki in lekarnarji.

Zdaj pa vtaknimo svoj radovedni nos v lonec, kjer smo stalili kako maščobo in ji prideli raztopino luga. V dvigajoči sopari se, skrita pred radovednimi pogledi, odigra nekakšna „omotica“ — lug iztrga glicerinu mastne kisline in se spoji z njimi v — milo!

Maščoba in $3 \times$ lug da glicerin in $3 \times$ milo.

Pred nami je zdaj eno izmed mil, bodisi natrijevo ali kalijevo. To in ono je v mali količini vroče vode bistro topno in tvori dobro penljivo milnico. Če to milnico razredčimo, se nekaj mila deloma še razkroji in odda del baze vodi, ostanek pa se imenuje kislilo milo. Razredčene raztopine mila so zato vedno nekoliko lužnate, jedke.

Drugačna je topnost mil v mrzli vodi, slabša, nepopolnejša; natrijeva mila trdnih mastnih kislin v taki vodi sploh niso topna, kar pa ne velja za natrijeva mila tekočih in kokosovih kislin in za vsa kalijeve mila, ki so tudi v mrzli vodi zadovoljivo topna.

Že majhna količina raztopljenega mila podeli vodi povsem nove lastnosti. Voda postane bolj gibka, se rajši pljuska, vsak pljuski povzroči večje pene, med katerimi plešejo drobne penice kot mavrične kroglice. Najvažnejša lastnost milnice je njena izredna omočljivost predmetov, s katerimi pride v stik. Prav radi te lastnosti pa nam je postalo milo to, kar nam je, namreč nenadomestljivo sredstvo za umivanje, pranje in čiščenje, skratka, nepogrešljiv predmet civilizacije. Če naj razumemo pomen te omočljivosti, moramo spoznati bistvo madežev, proti katerim gremo v boj z milom. Umazane roke, madeži na obleki, so navadno maščobe te ali one vrste, ter nanjo krepko prilepljen prah. Ne da se izmiti, ne izkrtati. Na pomoč mora milo!

Milo stopi v akcijo. Milnica se zaradi omenjene svoje izredne omočljivosti vrine med delce prahu in jih odtrga od njihovega gostoljubnega domovanja, da se dvignejo na površje milnih pen. Tam se pridružijo ne-

štetim kapljicam maščob, ki so prav tako morale, izpodrinjene od vsiljive milnice, zapustiti zavzeto mesto, kjer so kopičile prah in nesnago in se tako vedno bolj vsiljivo predstavljale okolici kot vsak dan večji madež... Maščoba je razkrojena, prahu ni več obstanka, madež je izginil.

Ne smemo prezreti še stare znanke — pepelike! Že stari Rimljani in Galijci so poznali neko snov, ki so jo imenovali milo. To milo so pridobivali na ta način, da so kuhali loj z odcedkom bukovega pepela, ki vsebuje pepeliko. Zaradi pomanjkanja surovin se to milo ni moglo razširiti do splošno vporabljenega pralnega sredstva. Tudi poznejši poskusi beneških in marsejskih milarjev niso uspeli; šele v 18. stoletju, ko so odkrili primeren postopek za proizvodnjo sode ter iz nje luga, so bili podani pogoji za največji razvoj velikih tovarn mila v zvezi z uvozom raznih maščob iz prekmorskih dežel. Šele od tedaj so na razpolago zadostne količine mila po zmernih, vsakemu civilizirancu dostopnih cenah, medtem ko so si do tega razdobja pomagali pri pranju le z odcedkom bukovega pepela.

Posebno pozornost moramo posvetiti vodi, v kateri nameravamo raztopiti milo. Trda voda, to je voda, ki vsebuje mnogo raztopljenega apnenca in še nekaterih drugih snovi je za raztop mila, torej za pranje, malo primerna. Milo se v njej sicer topi, toda spočetka ne daje pen, ker se masne kisline mila najprej vežejo z apnencem v nove, v vodi netopne spojine. To kemično vezanje masnih kislin z apnencem se javlja v neštetih drobnih, masnih kosmičih, ki se oprijemljejo sten posode, ali pa plavajo na površini vode. To porajanje kosmičev traja toliko časa, da se zvežejo vse snovi, ki povzročajo trdoto vode, z masno kislino. Šele s tem se je voda omehčala in milo šele odslej daje zaželeno, lepo penljivo milnico. Vse milo pa, ki se je raztopilo do te spremembe, je opravilo samo drago delo mehčanja vode. Mišljeno gospodarsko: to milo smo vrgli tako rekoč proč, ker bi mehčanje vode dosegli na cenejši način.

Kemiki in milarji so na podlagi dolgoletnih izkušenj izdelali vrsto mil in milnih proizvodov, ki v največji meri ustrezajo vsem zahtevam. O njih pa prihodnjič kaj več.

Jurij Japelj

Jurij Japelj se je rodil 11. aprila 1744. v Kamniku. Prvi njegov učitelj je bil F. M. Paglovec. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, študije pa je nadaljeval v Gorizii in v Gradcu. Leta 1769. je prejel v Triestu mašniško posvečenje ter postal leta 1771. kaplan pri sv. Antonu v Triestu, leta 1773. pa škofijski tajnik v Ljubljani. Leta

1779. je Jurij Japelj prevzel kot prvi upraviteljstvo Schillingovega beneficija pri župni cerkvi sv. Petra v Ljubljani, ko pa je gubernij dovolil ustanovitev župnije na Ježici, je leta 1787. postal Japelj prvi kurat na Ježici. Leta 1795. je dobil župnijo in dekanijo v Naklem, toda že leta 1799. je odšel v Celovec kot vodja tamkajš-

njega semenišča, kjer je postal leta 1800. kanonik in konzistorialni svetnik, leta 1806. pa šolski nadzornik. Na smrtni postelji je zvedel, da je bil izvoljen za škofa v Triestu, toda smrt je preprečila, da bi dosegel škofovsko posvečenje.

Obširno znanje jezikov je bilo povod, da je ljubljanski škof Herberstein poklical Jurija Japelja v Ljubljano, da bi z njegovo pomočjo izvedel svoj janzenistični program. Tako je Japelj začel leta 1777. prevajati „Ta velki Catekismus s'prašanjimi inu odgovarmi“ ter druge knjige za cerkev in duhovščino. Prevedel je „Cerkovne pesmi, litanije inu molitve per Božji službi“, na željo škofa Herbersteina pa je leta 1783. začel s pripravami za prevod sv. pisma, pri katerem mu je sprva pomagal Blaž Kumerdej — jezikoslovec in prosvetitelj (* 27. februarja 1758. v Zagorici, † 10. marca 1805. v Ljubljani), šolnik in slovničar; pri prevajanju sta uporabljala Dalmatinovo „Biblijo“. Med tem je škof Herberstein umrl, Kumerdej je odšel v Celje za okrožnega šolskega komisarja, Japelj pa za župnika na Ježico. Po odhodu Kumerdeja je Japlju pomagal pri prevajanju Šraj, pozneje pa še dr. Traven in Škrinar. Toda ker se je Japelj držal starega jezika, se je javno mnenje obrnilo proti njemu; njegov sodelavec Škrinar, ki se je zavzel za Vodnikov prečiščen slovenski jezik, je začel z Debevцем in Vodnikom z borbo proti Japlju, kateremu so očitali germanizme, ter je od 4. zvezka sv. pisma starega zakona dalje vodil prevajalna dela Škrinar sam.

Zelo obširna pa je Japljeva rokopisna zapuščina, ki sta jo pred propastjo rešila baron Žiga Zois in Zupan.

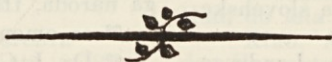
tako: *Historiski Catekismus* (preveden na Ježici), *Navûka od zadêržanja tîga Kristjana*, *Djanja svetih maternikov I.*, koncepte latinskih pesmi, razne prevode cerkvenih pesmi in drugo. Japljeve jezikovne spise je baron Žiga Zois izročil Univerzitetni knjižnici (tedanji Licealni) v Ljubljani.

Jurij Japelj si je pridobil velike zasluge za slovenski književni jezik. V nevzdržnih razmerah, v katere je zašel naš jezik v XVIII. stoletju, je začel iskati pristnejših oblik, ki so jih pisali v XVI. stoletju Jurij Dalmatin, Trubar in drugi; Japelj je glasoslovje povzel po Dalmatinu, v oblikoslovju pa je uveljavil živi jezik, ki ga je ljudstvo tedaj govorilo.

Leta 1781. je Japelj z Edlingom in Kumerdejem obnovil družbo „*Academia operosorum*“, ki je bila ustanovljena v Ljubljani leta 1693., a je razpadla; predsednik nove „*Academiae*“ je postal pesnik grof Edling, Japelj pa tajnik.

Jurij Japelj je umrl 11. oktobra 1807. v Celovcu. Vse svoje premoženje je zapustil revežem; za izvršitelja svoje oporoke je določil barona Žigo Zoisa.

D. V.

• LJUBLJANA •

MONOGRAFIČEN ORIS

Damjan Vahen

(Nadaljevanje.)

Prvotno Vicedomsko poslopje je stalo od leta 1361. blizu cerkve sv. Nikolaja, leta 1511. pa že na Novem trgu, kjer ga je porušil potres; prvi sunek potresa⁶¹ je porušil razen Vicedomskega poslopja še cerkev in samostan nemškega viteškega križarskega reda in mnogo drugih hiš, mnogo hiš pa je razpokalo tako močno, da so se morali prebivalci iz njih izseliti; drugi sunek potresa, ki je sledil 26. marca 1511. med 16. in 17. uro, pa je porušil osem mestnih stolpov in del mestnega obzidja.⁶² Tik Vicedomskega poslopja so bila „Vicedomska vrata“, ki so bila močno utrjena in okrašena z marmornatimi stebri, na vrhu vrat pa je v vdolbini stal iz belega kamna izklesan kip cesarja Karola VI. Deželna hiša je bila shajališče kranjske plemiške gospode, kjer se je sestajal deželni zbor, prav tako pa so se v njej nahajali vsi deželni uradi. „Nemško komendo“-samostan in cerkev nemškega viteškega reda je zgradil vojvoda Ulrik III. Španhajmski; že pred naselitvijo nemškega viteškega reda pa je stala tu v podobi križa zgrajena cerkev tempeljnikov, ki so prišli v Ljubljano leta 1167., a jih je leta 1200. pregnal oglejski patriarh.⁶³ Tik Nemške komende so bila ozka „Nemška vrata“, ki so jih predstavili na

sedanji Napoleonov trg⁶⁴ šele po letu 1524., kajti do tedaj je bila na tem mestu cesarska orožarna, ki je leta 1524. pogorela⁶⁵ ter so jo premestili na Grad, kjer je ostala do konca XVIII. stoletja in so jo nazivali „Cesarski stolp za smodnik“. Cesar Ferdinand I. je prepustil pogorišče mestu, ki ga je podrlo in zgradilo „Nemška vrata“.⁶⁶

Izven obzidja pa je ostala cerkev sv. Nikolaja, pri kateri je bila v XIII. stoletju „Šenkla vška šola“, ki je proti koncu XIV. stoletja zaradi malomarnosti župnikov in mešanov prenehala; leta 1418. pa sta župnik Jurij Haugenreuter in magistrat prosila vojvodo Ernesta, da bi se šola obnovila. Vojvoda je želji ustregel in „Šenkla vška šola“, ki je nudila dijakom toliko znanja iz latinščine in drugih znanosti, da so mogli dijaki po končani šoli prestopiti na vseučilišče, se je vzdržala do srede XVI. stoletja.⁶⁷ V Ljubljani se omenjata poleg „Šenkla vške šole“ še stara župnijska šola pri sv. Petru⁶⁸ in šola nemškega viteškega križarskega reda, ki je vzdrževal tudi zavod za vzgojo revnih dečkov in deklic.⁶⁹

⁶⁴ prejšnji Križevniški trg

⁶⁵ Ljubljanski Zvon, 1895., str. 228

⁶⁶ Klun, Diplomatarium Carnolicum št. 98., str. 67

⁶⁷ Dr. J. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, III. zv., str. 496, 499

⁶⁸ se omenja že leta 1262.

⁶⁹ Dr. J. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, III. zv., str. 496

⁶¹ 24. marca 1511.

⁶² Dr. J. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, II. zv., str. 309

⁶³ Klun, Archiv für die Landesgeschichte des Herzogtums Krain, I, str. 187

Vseučiliško izobrazbo so si Slovenci iskali v srednjem veku na vseučiliščih v Bologni⁷⁰ in Padovi,⁷¹ po ustanovitvi vseučilišča na Dunaju⁷² pa na dunajskem vseučilišču.

Z ustanovitvijo ljubljanske škofije leta 1462.⁷² pa je cerkev sv. Nikolaja postala stolnica. Ljubljansko škofijo je ustanovil cesar Friderik III.⁷³ iz hvaležnosti, ker ga je Bog rešil leta 1457., ko je Jan Višovec — vodja celjskih najemniških čet v borbah za celjsko dedščino zajel vse cesarjevo spremstvo, ki je bilo z njim v Celju, on pa se je umaknil iz mesta v Gornji Celjski grad, ker mu je v prejšnji noči tako nasvetoval sv. Nikolaj, ki se mu je prikazal v sanjah.⁷⁴

V ustanovni listini je cesar Friderik III. določil, da se ustanovi poleg škofije pri cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani tudi proštija, stolna dekanija, deset kanonikatov in štirje vikariati. Ljubljanskemu škofu je določil

za plačo užitek in dohodke gradu Goričane, dohodke opatije v Gornjem gradu ter dohodke župnij sv. Petra v Ljubljani,⁷⁵ sv. Martina v Kranju in sv. Mihaela v Pliberku; proštu in kanonikom pa je določil dohodke osmih drugih župnij.⁷⁶ Med drugimi pravicami in privilegiji je določil, da naj ima ljubljanski škof v svojem grbu dvoglavega orla na zlatem polju, za orlom

Grb ljubljanske škofije.

Med drugimi pravicami in privilegiji je določil, da naj ima ljubljanski škof v svojem grbu dvoglavega orla na zlatem polju, za orlom

in nad njim pa srebrno pastirsko palico.

Po buli papeža Pija II., nekdanjega osebnega tajnika⁷⁷ cesarja Friderika III., je ljubljanska škofija obsegala: župnijo sv. Petra v Ljubljani z vikariatoma Ig⁷⁸ in Vrhnika;⁷⁹ župnijo Št. Vid nad Ljubljano;⁸⁰ župnijo Vodice z vikariatom Smlednik; župnije Šmartin pri Kranju, Naklo, Radovljico, Soro, Št. Jernej in Svibno ter kapelo na Pšati; župnijo sv. Mihaela pri Pliberku z vikariati Pliberk, Globasnica, Vogrče in Črna; župnijo sv. Nikolaja pri Beljaku z vikariati sv. Rupert, Dvor, Skočidol in Lipa; opatijo in župnijo Gornji grad z vikariati Solčava, Mozirje, Ljubno in Rečico; župnijo sv. Jurija v Škalah z vikariati sv. Martin pod Šalekom, Šoštanj, sv. Janez na Peči in sv. Ilja pri Gradiču; župnijo Braslovče z vikariati Vransko, sv. Pavel pri Voljski, Griže in Trbovlje; ter župnijo Pilštanj z vikariati Št. Vid pri Planini, sv. Peter pod Svetimi gorami, Podsreda, Podčetrtek in Žusem.⁸¹

S škofijo pri cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani, ki jo oglejski patriarhi niso hoteli priznati vse do leta 1627.⁸¹ pa se je ustanovila tudi samostojna župnija, ki se je izločila iz župnije sv. Petra ter je prevzela v svojo dušno oskrbo vse mesto v obzidju, izven obzidja pa še Gradišče, Krakovo, Trnovo in del predmestja „Pred Špitalskim mostom“.

Prvi ljubljanski škof je postal Sigismund pl. Lamberg,⁸² župnik v Šmarju pri Kranju, ki ga je papež posvetil

⁷⁰ Ulrik Schain, ljubljanski župnik in drugi

⁷¹ Krištof baron Ravbar in drugi

⁷² cesar Friderik III. je izdal ustanovno listino za ljubljansko škofijo 6. decembra 1641. v Gradcu, ki jo je papež Pij II. z apostolskim pismom (bulo) 6. septembra 1642. izdanim v Pienci potrdil in obenem določil obseg nove škofije

⁷³ 1455.—1495.

⁷⁴ slika na oboku prezbiterija ljubljanske stolnice

⁷⁵ letno 100 mark čistega srebra

⁷⁶ Zgodovinski zbornik I., str. 6—8, 17 do 26

⁷⁷ s katerim se je seznanil na Bazelskem cerkvenem zboru

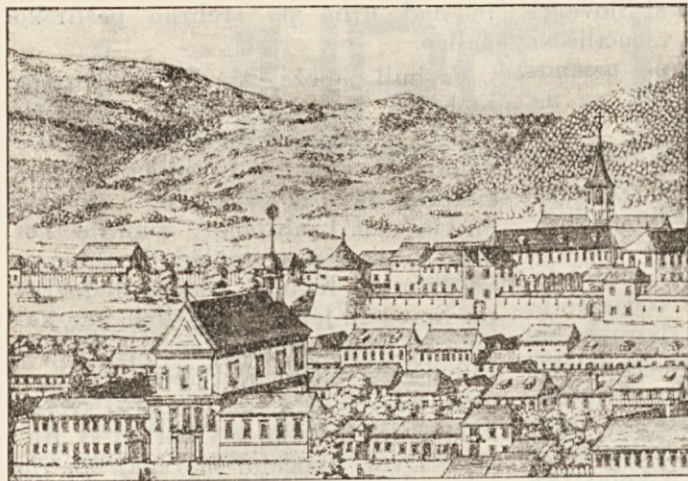
⁷⁸ odcepljen od župnije sv. Petra v Ljubljani leta 1291.

⁷⁹ samostojna župnija postala leta 1408., do tedaj pa je bila podružnica župnije sv. Petra v Ljubljani

⁸⁰ podružnica župnije sv. Petra v Ljubljani do leta 1085.

⁸¹ Klun, Archiv für Landesgeschichte des Herzogtums Krain, II., 98

⁸² umrl 18. junija 1488.

Franciškski samostan

Foto-reprodukcija: Radoslav Piškur

leta 1465. v škofa v Rimu ter je po večini prebival v Gornjem gradu; toda vso skrb je prvi škof moral posvetiti turškim napadom na slovenske pokrajine; leta 1464. je bil imenovan za komisarja pri nabiranju križarske vojske ter je v ta namen prirejal posebne cerkvene pobožnosti s pridigami in procesijami, zbiral križarje in denar za vojne namene. Vsi, ki so se hoteli udeležiti vojne, so dobili posebna križarska znamenja; kdor se sam ni mogel udeležiti vojne, je lahko oborožil namesto sebe koga drugega. Vsi križarji so bili deležni popolnih odpustkov in oproščeni vseh cerkvenih kazni. Leta 1469. so Turki pridrli do Ljubljane, požgali cerkev sv. Nikolaja in mnogo trgov in vasi po Kranjskem. Leta 1471. so Turki porušili avguštinski in frančiškanski samostan v predmestju, leta 1472. pa so marca meseca porušili cerkev sv. Petra,⁸³ ki je bila izven obzidja, se utaborili v „Jami“ za sv. Krištofom,⁸⁴ v Šiški in na Poljanah, ropali po okoličnem mestu, toda utrjene Ljubljane niso napadli; slednjič so jih odpodile krogelje z ljubljanskega gradu. Odslej

⁸³ zgrajena leta 1385. v gotskem slogu

⁸⁴ ki so jo nazivali „Turška jama“

skoraj ni minulo leto, da bi Turki ne pridrli na Kranjsko, šele leta 1505. se je posrečilo cesarju Maksimiljanu skleniti s turškim sultanom mir, ki pa je trajal samo dobrih dvajset let.

Turki so Ljubljano napadli še leta 1473., zato je cesar Friderik III. leta 1475. ukazal vsem prelatom, plemičem, oskrbnikom in uradnikom na Kranjskem, da morajo na zahtevo de-

želnega glavarja Žige pl. Seabriacha poslati v Ljubljano svoje ljudi pomagat utrjevati mesto.⁸⁵ V XV. stoletju so Turki še dvakrat napadli Ljubljano, in sicer leta 1476. in 1492.

Leta 1472. požgano cerkev sv. Petra so sezidali znova, toda ker so jo Turki ponovno poškodovali, jo niso popravili vse do leta 1618., ko so jo po prizadevanju ljubljanskega škofa Tomaža Hrena temeljito popravili in olepšali.⁸⁶

Izven mestnega obzidja pa je bila tudi mestna hiša, ker so leta 1484. opustili stari rotovž na Starem trgu in zgradili novo mestno hišo na koncu Špitalske ulice,⁸⁷ kjer stoji danes Mestno poglavarstvo.⁸⁸

Nedaleč od mestne hiše na sedanjem

Pečat Ljubljane (okoli leta 1500.)

⁸⁵ Klun, *Diplomatarium Carnolicum*, str. 42

⁸⁶ Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, V. zv., str. 58

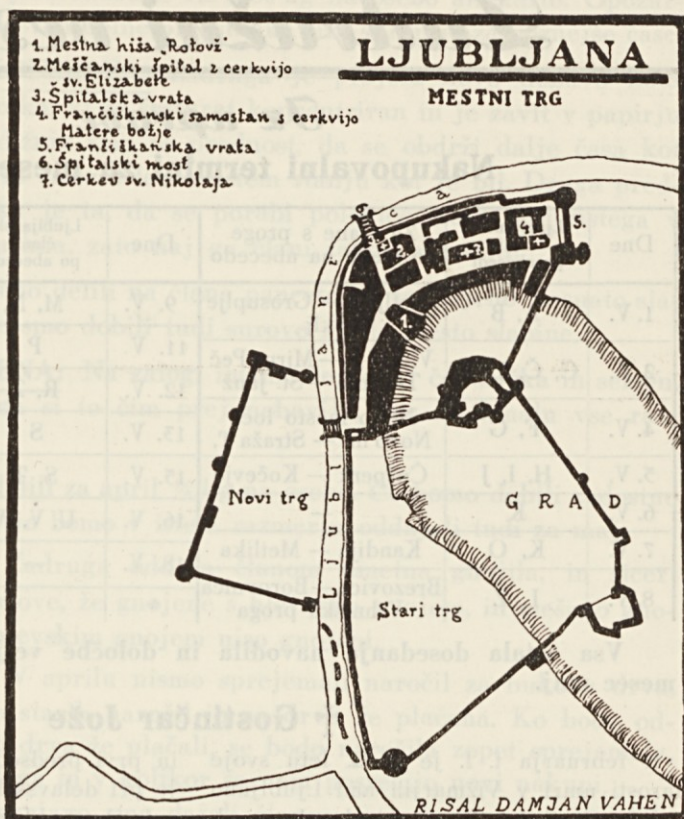
⁸⁷ današnja Stritarjeva ulica

⁸⁸ Valvasor, *Die Ehre des Herzogtums Krain*, XI., str. 710

Vodnikovem trgu je stal frančiškanski samostan s cerkvijo Matere božje, ki je bila prizidana samostanu, ter je bil obdan s samostanskim zidom.

Da bi zavarovali mestno hišo in Meščanski špital, ki je stal tik špitalskega mosta so zgradili pred sedanjim tromostovjem močen obramben stolp, mestni zid pa so od Čevljarskega do Špitalskega mosta podaljšali šele leta 1534.⁸⁹ Leta 1536. pa je dal ljubljanski škof zgraditi obzidje ob Ljubljanci za škofijo na svoje stroške, ker je mesto opustilo škofa vseh bremen za tri hiše, ki jih je preuredil v škofijski dvorec ter jih je mesto prepustilo cerkvi v last in jurisdikcijo.

Ker je mesto zaradi velikih izdatkov za širjenje in popravljanje obzidja gmotno trpelo, je cesar dovolil poleg tlake še denarno pomoč iz deželne blagajne v znesku 4500 goldinarjev, sam pa je obljubil iz svojih dohodkov 400 goldinarjev letno, kar pa je že naslednik cesarja Friderika III.⁹⁰ znižal na polovico, zato pa dovolil mestu, da je pobiralo mostnino od vsega v Ljubljano uvoženega blaga. Toda kljub vsem naporom je bilo mestno obzidje na mnogih krajih samo zasilno utrjeno, zato so v poznejših letih na teh krajih obzidje popravili; tako so leta 1521. med sedanjim Šentjakobskim mostom in

Zoisovo hišo zgradili stolp pri sv. Lovrenciju, pozidali in utrdili zid ob sedanji Emonski cesti vse do Nemških vrat na Novem trgu.

Popravili so tudi Vicedomska vrata⁹¹ ter leta 1529. zgradili močen obrambni stolp iz rezanega kamna. Najkasneje do srede XVI. stoletja pa so zgradili obzidje od škofije do frančiškanskega samostana ter od tod po pobočju Gradu do grajskega poslopja. Ker pa je zid, ki je šel od Karlovskih vrat po pobočju Gradu do šanc, že precej razpadel, so najprej leta 1543., nato pa še leta 1579. in 1580. sezidali močnejše obzidje ter izkopali globoke jareke. Leta 1538. so poglobili mestni jarek za Zoisovo hišo, prav tako pa so utrdili leta 1540. stolp pri sv. Lovrenciju.

⁸⁹ Valvasor, die Ehre des Herzogtums Krain, XI., 671

⁹⁰ cesar Maksimiljan I. (1493.—1519.)

⁹¹ imenovana tudi „Fišamska vrata“ (Se bo nadaljevalo.)

Zadružni vestnik

Iz uprave

Nakupovalni termini za mesec maj

Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo	Dne	Ljubljanski člani po abecedi	Za člane s proge ne glede na abecedo
1. V.	A, B	Škofljica — Grosuplje vklj.	9. V.	M, N,	—
2. V.	C, Č, D, E	Višnja g. — Mirna Peč Trebnje — Št. Janž	11. V.	P	—
4. V.	F, G	Novo mesto loco Novo m. — Straža T.	12. V.	R, Ž	Verd — Rakek
5. V.	H, I, J	Čušperk — Kočevje	13. V.	S	D. M. v Polju Zalog
6. V.	K	—	15. V.	S, T	
7. V.	K, O	Kandija — Metlika	16. V.	U, V, W	
8. V.	L, Z	Brezovica — Borovnica Vrhniška proga	18. V.	—	Ježica
			*		

Vsa ostala dosedanja navodila in določbe veljajo smiselno tudi za mesec maj.

† Gostinčar Jože

8. februarja t. l. je v 82. letu svoje starosti umrl v Vižmarjih nad Ljubljano g. Jože Gostinčar. Z njim je legel v grob zaslužen in vztrajen sodelavec dr. I. Ev. Kreka in odličen organizator delavskega zadružništva. Bil je leta 1895. med ustanovitelj I. Delavskega konsumnega društva

in prvi predsednik te zadruga, sodeloval je pri delavskih stavbnih zadrugah in bil nekajkrat blagajnik Zadružne zveze v Ljubljani.

Časten spomin zaslužnemu zadružnemu pionirju.

Iz „Žegoze“

„Žegoza“ je nabavila za svoje člane večjo količino semenskega topinambura. Topinambur, imenovan tudi divji krompir ali laška repa, je pri nas še malo znana kulturna rastlina, čeprav do neke meje nadomešča navaden krompir in je poleg tega izvrstna hrana za koze in kunce. Sadi se v drugi polovici aprila. Podrobne informacije pri „Žegozi“.

Iz naših prodajalen

MOKA: Zadruga je izdajala v aprilu moko po izdanih predpisih in navodilih Mestnega prehranjevalnega zavoda in sicer do 9. aprila na 5 odrezkov koruzno in na 25 odrezkov enotno moko. Nato je oblast zvišala kvoto koruzne na 10 in znižala količino enotne moke na 20 odrezkov. Pripominjamo, da je enotna moka v zadrugi vsa enaka, le da je v nekaterih vrečah zmes 67% pšenične in 33% koruzne rumene, v drugih vrečah pa 33% koruzne bele, zato je ta zmesna moka in kruh iz te moke navidezno bolj bel, kar moti člane češ, da je moka dvojne vrste.

RIŽ: V aprilu je oddajala zadruga riž 1'80 kg na osebo ali karto. Opozarjamo člane, da naj si eventuelne preostanke riža shranijo za poznejše čase.

PARADIŽNIKOVA KONSERVA: Zadruga je prejela novo dobavo konserviranega paradižnika, ki je šestkrat koncentriran in je zavrt v papirju kot maslo. Ta paradižnik ima to prednost, da se obdrži dalje časa kot paradižnik v dozah in sicer 2 leti v istem stanju kot je bil. Druga prednost tega paradižnika je ta, da se porabi polovico manj, kot tistega v dozah. Zaloga je majhna, zato naj ga člani takoj naročijo!

MAŠČOBE: Za april smo delili na člane panceto, to je soljeno mesnato slanino in olje. Kasneje smo dobili tudi surovo maslo mesto slanine.

ČEBULJEK IN SEMENA: Na zalogi imamo še nekaj čebuljčka in semen. Opozarjamo člane, da si to čim prej nabavijo, ker bo kmalu vse razprodano.

FIZOL: Fizolico smo delili za april $\frac{1}{4}$ kg na osebo. Če bomo dobili zadostno količino od Prevoda, jo bomo v istem razmerju oddajali tudi za maj.

UMETNA GNOJILA: Zadruga oddaja članom umetna gnojila, in sicer: Mešano gnojilo za vrtove, že gnojene s hlevskim gnojem, in mešano gnojilo za vrtove, ki s hlevskim gnojem niso gnojeni.

DRVA IN PREMOG: V aprilu nismo sprejemali naročil za bukova drva, ker imamo še veliko starih naročil in so drva že plačana. Ko bodo odpravljeni člani, ki so drva že plačali, se bodo naročila zopet sprejemala, dokler bo trajala zaloga in v kolikor se nam posrečijo novi nakupi.

Mehka drva za podkurjavo smo dajali članom redno.

Sprejemamo naročila za premog. Najlažje se dobi premog iz rudnika Št. Janž in iz Otočaca, težje premog iz Kočevja. Opozarjamo člane, naj si nabavijo premog tudi pri železnici že sedaj, ker zadruga ne bo zmogla vseh dobav za potrebo članstva.

RIBJE KONSERVE: Imamo na zalogi še nekaj ribjih konserv v pristnem olju ter sardele vložene v slani vodi. Priporočamo članom, da si jih takoj nabavijo, preden zaloga poide.

VINO: Zadruga ima le najboljša vina. Posečajte zadružni gostilni v Šiški in na glavnem kolodvoru. V slednji dobite tudi gorka jedila po zmernej ceni.

BRINJEVEC ZA ZDRAVILO: Zadruga oddaja po $\frac{1}{2}$ l naravnega brinjevca na knjižico in družino.

SIR: Italijanski sir Pielle in Chalet zelo okusen se dobi v naši zadrugi, dokler traja zaloga.

MANUFAKTURA IN GALANTERIJA: Zadruga oddaja blago in perilo članom le na oblačilne karte. Na zalogi imamo precej letnega blaga. Podvizajte se z nabavo!

Člani naj si ogledajo razpoložljivo in na novo nabavljeno našo zalogo.

Nove določbe o ureditvi proizvodnje in porabe papirja

Smatrajoč za potrebno nadalje omejiti proizvodnje in porabo papirja, je prepovedal Vis. komisar z naredbo št. 48 Sl. list št. 23 v čl. 1 proizvodnjo in porabo nekaterih vrst papirja, v čl. 2 pa zavijati v prodajalnah na drobno v kakršen koli papir naslednje blago in predmete (navajamo samo v izvlečku):

1. oblačilne predmete kakršne koli vrste; 2. usnje in kože, predmete iz usnja in kože in krznarske izdelke vobče; 3. hišne predmete in galanterijsko blago, izvzemši predmete iz stekla, keramiko in porcelan; 4. dele strojev, orodje in opreme, železnino, izvzemši žeblice, vijake, žebličke, drobnjavo in podobno; 5. papirniške in pisarniške predmete; 6. knjige, revije, časnike in tiskovine vobče; 7. živilske izdelke v posodah, steklenicah ali zavojih ali hermetično zaprtih ovojih vobče.

Za vsa druga žvila je dovoljena poraba enega samega lista papirja; 8. blago in predmete, katere koli druge vrste že kakor koli prirejene v škatlah, pušicah, posodah in podobno; 9. uporabljati v prodajalnah na drobno škatlje in pušice vobče iz papirja in lepenke za shranjevanje izdelkov, ki so že zaprti v posodah kakršne koli vrste na hermetično zaporo, izvzemši samo izdelke v steklenih posodah.

Nadalje je v točkah d) in e) prepovedano tiskati, izvešati, razdeljevati med občinstvo, tudi po pošti, tiskovine oglasne vsebine, (objave, napisne listke, programe, okrožnice, obvestila za ročno razdeljevanje itd.) in kakršne koli propagandne vsebine industrijskega ter trgovinskega značaja, tiskati trgovske cenike in podobno.

Opozarjamo člane na to naredbo in na to, da ima naše osebje v trgovinah strog nalog, predpise točno izpolnjevati. Nujno prosimo zato vse, naj papirnate vrečice hranijo in v trgovine s seboj prinašajo, če pa teh nimajo, pa platnene vrečice za moko, riž, testenine, itd.

Sporočamo nadalje, da bo odslej na osnovi iste naredbe izhajal naš „Zadrugar“ le na 18 straneh in brez ovitka.

Odpiranje in zapiranje trgovin

Opozarjamo člane, da je po odredbi Vis. komisarja v poletnih mesecih april - september čas za odpiranje in zapiranje trgovin odrejen takole:

manufakturne trgovine od 8.30 do 12.30 in od 16. do 19. ure;

špecerijske trgovine od 8. do 12. in od 16. do 19. ure.

Ob času, predpisanem za zapiranje obratovalnic, se morajo zapreti vsi dohodi v prostore, ki so določeni za promet s strankami. Strankam, ki so ob času zapiranja v prodajalnih prostorih, se mora postreči, kar pa redoma ne sme trajati dalj ko četrt ure po času, določenem za zaprtje obratovalnice.

Prihajajte torej vsak ob svojem terminu v trgovine, čim preje in ne zadnjo uro, da boste ob času postreženi.

„Zadrugar“ izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 15— L. Posamezna številka 150 L. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Z., Ljubljana, Masarykova cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Tyrševa cesta štev. 89. — Tiskali J. Blasnik nasled..

Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. — Odgovoren Fr. Kralj.